

УДК 316:347.628.42

Гендерні аспекти ризиків цивільного шлюбу

М.С. ХРУСТАЛЬОВА

Запорізький національний технічний університет, м. Запоріжжя, Україна,
E-mail: khnum@rambler.ru**Авторське резюме**

У статті аналізуються соціальні чинники формування гендерних ролей у цивільних шлюбах суспільства ризиків. Наведено дані емпіричного дослідження гендерних уявлень молоді Запорізької області.

Стверджується, що розподіл гендерних ролей у цивільному та офіційному шлюбах не збігається. Робиться висновок про імпліцитні ризики для сім'ї проблеми гендерної рівності. Відмова від офіційного шлюбу є не тільки наслідком розширення гендерної рівності, але й способом упоратися з ризиком гендерної нерівності. Цивільний шлюб підвищує чутливість до гендерної нерівності на тлі проявів нормативного неузгодження. Представники цивільних шлюбів складаються у відносинах, які самі не схвалюють.

Ще одна проблема цивільних шлюбів - характер і зміст батьківських ролей.

Цивільний шлюб веде жінку під тиск вибору «сім'я чи кар'єра». Незалежність соціального статусу жінки - скоріше причина, ніж наслідок цивільного шлюбу, проте згодом цивільний шлюб змушує її займати ще більш автономну позицію в суспільстві.

Жінка в цивільному шлюбі стикається з ситуацією протиріччя між прагненням до незалежності і прагненням до безпеки через підпорядкування. В умовах цивільних шлюбів чоловік частіше називається главою сім'ї. Це суперечить делегуванню відповідальності за збереження родини саме жінці і призводить до конфлікту розподілу влади і відповідальності в цивільній сім'ї.

У порівнянні з представниками офіційних шлюбів, представники цивільних значно вище цінують рівність витрачених на сім'ю сил, «економлять» на розвитку відносин, що гальмує особистісний розвиток обох.

Ключові слова: гендерні ролі, цивільний шлюб, ризик, гендерна рівність, гендерна структура сім'ї.

Gender aspects of civil marriage risks

M.S. KHRUSTALOVA

Zaporozhye national technical university, Zaporozhye, Ukraine, E-mail: khnum@rambler.ru

Abstract

The article deals with the analysis of the social factors of gender roles formation in civil marriages as society risks. There are cited the empirical study data of the gender representations of Zaporozhye region youth.

It is concluded that the gender equality has the problem of implicit risks for a family. Rejection of matrimonies is not only a consequence of the expansion of gender equality, but also is the way to cope with the risk of gender inequality. Civil marriage increases sensitivity to gender inequality against the background of regulatory mismatch displays. The representatives of civil marriages do not approve their relationships.

Civil marriage takes a woman under the selection pressure «family or career». The social status independence of women is more the reason than the consequence of civil marriage, but later the civil marriage forces her to take even more autonomous position in a society.

The civil marriage woman is faced with the situation of contradiction between the desire for independence and desire for security through abidance. A man is often called the head of the family under conditions of civil marriages. This is contrary to delegating of responsibility for the preservation of the family to a woman and leads to a power and responsibility distribution conflict in a civil family.

In comparison with the representatives of matrimonies the civil ones value significantly higher the equality of spent forces for family and «save» on the development of relations extinguishing personal development of both.

Keywords: gender roles, civil marriage, risk, gender equality, family gender structure.

Постановка проблеми. У традиції дослідження сім'ї важливим аспектом вивчення постає структура сім'ї [1]. Розподіл ролей у сім'ї є формою соціальної диференціації.

В умовах суспільства нового модерну одним з джерел соціального структурування є розподіл ризиків. Якщо на макrorівні розподіл ризиків стратифікує суспільство в цілому, то на мікрорівні може визначати і розподіл гендерних ролей в сім'ї. Джерелом роліової диференціації є статевая приналежність, гендерна ідентифікація, гендерний фактор в цілому, оскільки фізі-

ологічна стаття і гендер не збігаються. Для сім'ї статевая і гендерна диференціація збігаються більшою мірою, ніж для інших сфер соціального життя. Джерелом ризиків для сучасної сім'ї є поширення цивільних шлюбів.

Але необхідно звернути увагу, що розподіл гендерних ролей у цивільному та офіційному шлюбах не збігаються [3]. Тому важливо розглянути, які особливості гендерної складової сімейної структури імпліцитно містить у собі цивільний шлюб.

Аналіз досліджень і публікацій. Цивільний
© М.С. Хрустальова, 2014

шлюб розглядається в сучасних суспільних науках у декількох ракурсах. Одні дослідники визнають незареєстрований шлюб альтернативною формою шлюбно-сімейних відносин як нову форму на уламках старої традиційної патріархальної сім'ї (І. В. Бестужев-Лада, А. К. Вишневський, С. І. Голод, І. В. Карцева, І. С. Кон, А. Б. Орлов, Ст. Станкунене, Л. Б. Шнейдер та ін.). Інші розглядають незареєстрований, цивільний шлюб як результат кризи сім'ї, прояв її дисфункції (Е. Г. Ейдемільер, В. В. Юстицькіс) або аномальності (В. Н. Дружинін), попереджаючи про можливість зникнення сімейного способу життя, наголошує на необхідності зміцнення сімейних основ буття. Цивільний шлюб досліджують А. І. Антонов, С. І. Голод, В. Б. Голофаст, О. М. Здравомислова, А. О. Реан, Т. В. Андреева, М. С. Мацьковський, В. В. Солодовніков, А. Г. Харчев, Л. Р. Аза, М. Й. Боришевський, Л. М. Бучинський, С. М. Вакуленко, С. О. Войтович, І. С. Дьоміна, В. І. Зацепіна, О. Я. Кляпець, Л. П. Богданова та ін.

Вивчення гендерної проблематики базується на новому соціальному знанні побудованому М. Фуко, І. Гофманом, П. Бергером, Т. Лукманом та іншими, а також дослідженнях теоретиків фемінізму, у тому числі Дж. Скотта, Дж. Батлера та ін. Серед українських вчених гендерну систему досліджували І. А. Жеребкіна, І. О. Головащенко, І. В. Лебединська, Т. М. Мельник, Н. Д. Чухим; гендерні стереотипи і гендерні ролі – Т. В. Говорун, О. М. Кікінежді, Л. Е. Семенова, П. П. Горностаї та ін.

Проблеми сім'ї та гендеру у суспільстві ризику розглядали У. Бек, Е. Гідденс, Н. Луманом та інші.

Мета дослідження – на основі порівняння гендерних уявлень молоді з досвідом цивільного або офіційного шлюбів визначити ризики для шлюбу та сім'ї, які імпліцитно містить усоби гендерно-рольова складова цивільного шлюбу.

Методи та методики. Для вивчення відмінностей цивільного та офіційного шлюбів, скористаємося даними дослідження гендерної рівності, проведеного в Запорізькій області у 2010 році. У дослідженні взяли участь 900 осіб з усіх районів Запорізької області, квота району відповідала статистичним даним. У дослідженні взяли участь молоді люди у віці від 14 до 35 років. Вибірка також квотована за статтю та віком респондентів. Гранична похибка вибірки - 3,2 %. Опитування змішане. Випадкове для вікової групи старше 21 року і випадково-гніздове для вікової групи до 21 року.

Анкета містила питання про форму шлюбу респондентів : цивільного чи офіційної. Це дало можливість за допомогою таблиць двомірних розподілів виявити відмінності відповідей на запитання респондентів, які перебувають у цивільному (92 респонденти) або офіційному шлюбі (289 респондентів).

Виклад основного матеріалу. Розглянемо на емпіричному рівні деякі аспекти відмінностей зазначених типів шлюбів. Ствердження важливості гендерної проблематики характеризує гендерну чутливість і свідчить, з одного боку, про ступінь залучення людини до конструювання дискурсу гендерної нерівності та до соціально-психологічних практик протистояння статей; з іншого – характеризує ступінь чутливості до всякого роду нерівності, несправедливості, ненормальності. Для з'ясування думки респондентів стосовно проблеми гендерної рівності було поставлено запитання: «Чи існує проблема нерівності між чоловіком і жінкою в сучасному українському суспільстві?». При аналізі відповідей респондентів з'ясувалося, що респонденти, які перебувають у цивільному шлюбі, частіше, відзначають наявність гендерної нерівності між чоловіком і жінкою, ніж респонденти, які перебувають в офіційному шлюбі (див. табл. 1).

Таблиця 1.

Уявлення про нерівність між чоловіком і жінкою в сучасному українському суспільстві, залежно від форми шлюбу

Варіанти відповіді	Офіційний шлюб		Цивільний шлюб		ВСЬОГО	
	кількість	відсоток	кількість	відсоток	кількість	відсоток
Нерівність існує	101	35%	37	40%	288	35%
Нерівність скоріше не існує, ніж існує	49	17%	18	20%	146	18%
Важко сказати	45	16%	10	11%	154	19%
Нерівність скоріше не існує, ніж існує	37	13%	11	12%	94	11%
Нерівність не існує	57	20%	16	17%	146	18%

В осіб, які перебували у цивільному шлюбі, сильніше виявляється нормативна неузгодженість. Ця обставина є проявом загального синдрому нормативного дисонансу. Нормативна неузгодженість (дисонанс) проявляється у визнанні суб'єктом цивільного шлюбу «ненормальним» явищем і водночас практикують у своєму повсякденному житті цивільний шлюб.

За даними досліджень психологічних аспектів цивільного шлюбу, проведених під нашим керівництвом у рамках дипломних робіт Зінаїди Борисової, Дар'ї Кириленко та інших на кафедрі психології ЗНТУ, було виявлено, що в середньому чверть опитаних молодих чоловіків і жінок, що мали досвід цивільного шлюбу ставляться до нього негативно. Тобто чверть опитаних знаходяться в зоні нормативного неузгодження, оскільки притаманний їм статус фіксує розбіжність з нормативними уявленнями суспільства. Виходячи з того, що вони реалізують

практики, які самі вважають ненормальними, вони стають більш чутливими до проявів дисбалансу, гостріше відчувають ризики.

Відповідальність за гендерну рівність (із відповідей на запитання «Хто повинен вирішувати проблему нерівності чоловіків і жінок в Україні») прихильники цивільного шлюбу рідше, ніж представники офіційного надають державі (27 % і 33 %) та інші офіційні інституції.

Вони частіше сподіваються на сім'ю (55 % проти 45 %) у вирішенні проблеми рівності, так бо вони у власних практиках нехтують державним інститутом реєстрації шлюбних відносин. Проблема вирішувати не треба – вважають 22 %, які живуть у цивільному шлюбі і лише 14 % в офіційному, хоча наявність проблеми визнають частіше саме ті, хто не зважилися реєструвати свої стосунки. Проблеми гендерної нерівності для них стали звичними, такими, які зізнаються, але хронічно не вирішуються. Власне, відмова від офіційного шлюбу – спосіб самотійно вирішувати проблеми нерівності статей. Це один із симптомів відчуження, особистісної дисоціації. Узагальнюючи, можна сказати, що відмова від офіційного шлюбу є не тільки наслідком розширення гендерної рівності, але й способом упоратися з ризиком гендерної нерівності.

Один зі способів зниження ризику – фізичне уникнення ризикогенних ситуацій. Уникаючи сімейних уз, сучасна людина відгороджує себе від зіткнення з нерозв'язною проблемою гендерної нерівності. Якщо немає офіційної сім'ї, то і немає ролей «дружина», «чоловік», а замість них в обох роль «партнера», яка не несе гендерного навантаження. Немає сім'ї – немає необхідності долати нерівність гендерних ролей у сім'ї.

В цілому молодь Запорізької області зазначає рівність можливостей для чоловіків та жінок у більшості сфер суспільного життя. Однак є кілька областей, куди «заборонений вхід» жінкам і куди «заборонений вхід» чоловікам. Так, всього 33 % опитаних стверджують, що рівень доходів однаковий у чоловіків і жінок, а 62 % – вважають, що вищий у чоловіків; 29 % вважають, що приватний бізнес мають в рівній мірі і чоловіки, і жінки, тоді як 66 % – що більше чоловіків. Майже так само з кар'єрним ростом: 34 % стверджують, що він однаковий і для чоловіків, і для жінок, 50 % – що для чоловіків краще. Інша ситуація з вихованням дітей і веденням домашнього господарства. Відповідно 75 % і 78 % опитаних вважають, що вихованням дітей і веденням домашнього господарства займаються жінки, 22 % і 19 %, що в рівній мірі чоловіки та жінки. Цікаво, що однаковий відсоток представників обох форм шлюбу вважають, що для чоловіків і жінок існують рівні можливості отримання освіти та участі в політиці. Це означає існування подібності у сприйнятті рівності цих сторін соціального світу. Обидві ці сфери лежать за гранню впливу сімей-

них відносин. Згідно з психологічними закономірностями, люди схильні проектувати свій повсякденний досвід щодо стану справ у більш широкому контексті. Тому відповіді на запитання про те як, йдуть справи з рівністю між чоловіками і жінками в Україні, в першу чергу будуть відображати власний досвід гендерної рівності респондентів.

Серед тих, хто живе в офіційному шлюбі, більше впевнених, що чоловіки заробляють більше жінок (69 % проти 57 %), а для тих, що живуть цивільним шлюбом зарплата частіше однакова. Фактично, представники пар, що живуть цивільним шлюбом, у соціальному плані частіше рівні, ніж ті, що живуть в офіційному. Гендерна рівність виразно стимулює цивільний шлюб. Зазначена логіка зберігається і в розподілі відповідей на запитання про те, серед представників якої статі більш поширена бідність.

Гендерна рівність, яка стимулює цивільний шлюб, виявляється в багатьох сферах життя. Цивільний шлюб більше стимулюється підвищеним соціальним статусом жінок (вважають, що кар'єрний ріст вищий у жінок – 10 % серед тих, хто живуть в офіційному шлюбі і 17 % у цивільному), підвищеним життєвим тонусом (більше жінок займаються спортом вважають 10 % представників офіційного та 17 % громадянського шлюбів).

Жінки в цивільному шлюбі більше займаються дітьми, ніж в офіційному (82 % і 74 %), швидше за все, мова йде не про спільних дітей, а про дітей жінок від попередніх партнерів. Тут можна сформулювати ще одну проблему цивільних шлюбів – характер і зміст батьківських ролей, відносини з нерідними дітьми. Такий розподіл відповідей також може бути наслідком уявлення про нерівність гендерів щодо виховання дітей. Можливо, небажання жінок оформляти шлюб пов'язано з ризиком породжуваним уявленням про необхідність дітей у сім'ї та обов'язками щодо їх виховання. Цивільний шлюб виводить жінку з-під тиску вибору «сім'я чи кар'єра».

Цікаво, що існує різниця між оцінкою реальності (власного досвіду) і можливостей у представників незареєстрованих шлюбів та зареєстрованих. Так, безробіття оцінюється однаково представниками обох форм шлюбу, а можливості працевлаштування в більшій мірі приписуються чоловікам саме представниками цивільних шлюбів (49 % та 40 % відповідно). Це ще один прояв нормативного дисонансу. Причому зроблені вище висновки ще більш контрастні.

За даними таблиці 2, прихильники цивільного шлюбу частіше вважають, що для чоловіків більше можливостей для вибору будь-якої професії, ніж прихильники офіційного (38 % та 25 %). До цивільного шлюбу схильні чоловіки з більшим професійним (соціальним) потенціалом, вони з більшою легкістю можуть собі дозволити цивільний шлюб. Вони більш впевнені

в собі, у них більше соціальних ресурсів. Чоловіки менше потребують зміцнення свого соціального статусу через сім'ю, у них більше можливостей підтвердити свій статус через роботу та інші форми соціальної активності.

Таблиця 2.

Уявлення про рівність можливостей чоловіків і жінок в Україні за оцінкою представників різних форм шлюбів

Можливості	Зареєстрований шлюб			Незареєстрований шлюб		
	Більше (у) чоловіків	Більше (у) жінок	однаково	Більше (у) чоловіків	Більше (у) жінок	однаково
1. Можливості працевлаштування	40%	12%	47%	49%	7%	45%
2. Можливості отримати медичну допомогу	2%	8%	90%	3%	8%	89%
3. Можливість займатися саморозвитком і самоосвітою	9%	19%	72%	5%	19%	76%
4. Можливість отримати освіту	9%	10%	81%	4%	4%	91%
5. Можливість брати участь у політиці	56%	3%	40%	42%	2%	55%
6. Можливості для відпочинку	18%	10%	72%	18%	14%	68%
7. Можливість створити сім'ю	12%	22%	66%	10%	23%	67%

8. Можливість зберегти сім'ю	7%	38%	55%	9%	32%	59%
9. Можливість брати участь у вихованні дітей	4%	44%	52%	4%	51%	45%
10. Можливість вибрати будь-яку професію	25%	8%	67%	38%	7%	55%
11. Можливості займатися спортом	29%	4%	67%	27%	8%	65%

Саморозвиток, освіта і здоров'я не впливають на вирішення питання про характер шлюбу. Автономність громадянської позиції чоловіків і жінок більше поважається в цивільному шлюбі. Громадянська позиція у цивільному шлюбі сприймається як суверенна і рівноправна. А в остаточному шлюбі чоловік більше визначає громадянську позицію сім'ї, саме чоловік представляє її громадянську позицію (56% вважають, що можливостей брати участь у політиці більше у чоловіків). Це вираз традиційної свідомості. Якщо розглядати сім'ю як суб'єкт, то цивільний шлюб роздвоєний суб'єкт, партнери більш самостійні у вираженні своєї позиції. Ця різниця існує на рівні тенденції. У цивільному шлюбі жінки більше реалізують маскулінні риси.

Більше можливостей займатися спортом, яку зазначають 8% прихильників цивільного й 4% офіційного шлюбів, підтверджує статусну незалежність жінок. В цілому жінка з цивільного шлюбу більш соціально розвинена, має незалежний від чоловіка статус. Незалежність соціального статусу жінки - скоріше причина, ніж наслідок цивільного шлюбу, проте згодом, цивільний шлюб змушує її займати ще більш автономну позицію в суспільстві. Для різних жінок причина і наслідок можуть діяти по-різному. Однак обидва ці явища взаємно посилюються.

На запитання про можливості створення сім'ї розподіл відповідей для обох груп однаковий. Для представників цивільного шлюбу характерна впевненість у свободі вибору форми шлюбу, яка виходить з внутрішньої позиції. Життєві шанси, в тому числі вибору форми сім'ї, виглядає однаково з точки зору тих,

хто живе цивільним шлюбом і тих, хто живе сім'єю. Шанси створення сім'ї оцінюються і тими, й іншими однаково. При цьому в цивільному і в офіційному шлюбі на жінок покладається велика відповідальність за збереження і створення сім'ї. Умовно кажучи, за створення сім'ї жінка несе в два рази більше відповідальності в порівнянні з чоловіком, а за збереження сім'ї – в три рази, хоча більшість опитаних все ж вважають, що відповідальність рівна.

Аналізуючи несвідоме соціального суб'єкта, можна сказати, що комплекси соціального несвідомого містять уявлення про жіночу відповідальність за існування родини. У момент прийняття рішення про форму відносин ці тенденції непомітно для окремого суб'єкта впливають на остаточне рішення. В індивідуальних висловлюваннях ці тенденції слабо проглядаються, а в масовому вони починають проявлятися як закономірності поведінки соціального суб'єкта як цілого. Особливості психології соціального суб'єкта виявляються статистичними методами.

Характер відмінностей у відповідях двох порівнюваних груп на запитання «Як ви вважаєте, чи існує проблема нерівності між чоловіком і жінкою в сучасній українській родині?» Має той же характер, що і у вищеписаних випадках.

На перший погляд, відповіді на три запитання, що виявляють сприйняття стану гендерної рівності в українській родині, повинні визначитися одними і тими ж факторами, однак додатковий статистичний аналіз показав, що це не зовсім так. Так, відмінності відповідей на запитання про стан рівності в українській родині визначаються статтю респондентів (Критерій Манна-Уїтні значущий на рівні менше 0,01). Жінки частіше помічають нерівність, ніж чоловіки.

Ставлення до рівності чоловіка і жінки в сім'ї визначається не тільки статтю респондентів (Критерій Краскела-Уолліса значущий на рівні 0,01) але і їх віком (Критерій Краскела-Уолліса значущий на рівні менше 0,04). Наймолодші респонденти самі чутливі до нерівності.

А ось стан рівності у власній родині визначається саме формою шлюбу (Критерій Манна-Уїтні значущий на рівні 0,05) і зовсім не визначається статтю і віком респондентів.

Цивільний шлюб дає загострене почуття нерівності, адже відповіді на прямі запитання не є характеристикою реальної ситуації в сім'ї, а тільки її суб'єктивне переживання. Поріг чутливості до нерівності нижче саме у тих, хто живе в цивільному шлюбі. Те, що в цивільному шлюбі розуміється як нерівність, в офіційному – як рівність. Те, що припустимо у відносинах подружжя, неприпустимо у відносинах партнерів, а загострене переживання нерівності в цивільному шлюбі може бути наслідком нормативного дисонансу.

Цікаво, що зазначені тенденції підтверджу-

ються і на інших вибірках. Так, за даними дослідження відносин любові в юнацькому віці, проведеного в 2013 році студенткою ЗНТУ Дариною Кириленко, респонденти у віці 18-23 років, які мали досвід цивільного шлюбу, сприймають свої відносини як рівні в 43 % випадків, тоді як ті, хто такого досвіду не мав у 53 % випадків. Сприйняття відносин вивчалось за допомогою проективної методикою Румянцевой «кола взаємин» [2].

У відповідях на відкрите запитання «Хто головний у вашій родині?», представниками цивільного шлюбу чоловік називається частіше, ніж дружина. Для цивільних шлюбів чоловік частіше є главою сім'ї. В умовах невизначеності і підвищеного ризику комусь одному потрібно нести цю відповідальність, і жінка поступається чоловікові при наявності свого автономного соціального статусу. У цивільному шлюбі жінка більш рефлексивна і розуміє, що перекладення відповідальності на партнера ставить її в положення нерівності. Жінка в цивільному шлюбі, згідно з соціальними уявленнями, більш егоїстична, ніж в офіційному, і тому вона демонструє своє підлегле становище, щоб зберегти свої автономні ресурси. Вона більше побоюється закінчення відносин і необхідності переходу на самозабезпечення. Такий висновок можливий тільки при зіставленні з іншими питаннями, його не можна інтерпретувати ізольовано від інших висловлювань респондентів. Жінка ж у шлюбі більш простодушна, у неї немає мотиву ховати ресурси, у неї більше довіри до партнера, ресурси все одно залишаються в сім'ї. Офіційна сім'я з більшою легкістю делегує відповідальність за сім'ю жінкам.

Висновки. У результаті аналізу емпіричних даних були виявлені наступні імпліцитні ризики для сім'ї та шлюбу, породжені гендерною проблематикою.

Відмова від офіційного шлюбу є не тільки наслідком розширення гендерної рівності, але й способом упоратися з ризиком гендерної нерівності. Уникаючи сімейних уз, сучасна людина убезпечує себе від зіткнення з нерозв'язною проблемою гендерної нерівності. Якщо немає офіційної сім'ї, то й немає ролей «дружина», «чоловік», замість них у обох роль «партнера», що не несе гендерного навантаження.

Цивільний шлюб підвищує чутливість до гендерної нерівності на тлі проявів нормативного неузгодження. Представники цивільних шлюбів перебувають у відносинах, які самі не схвалюють.

Представники обох форм шлюбу вважають, що для чоловіків і жінок існують рівні можливості отримання освіти та участі в політиці. Це означає існування подібності у сприйнятті рівності цих сторін соціального світу. Обидві ці сфери лежать за гранню впливу сімейних відносин.

Представники пар, що живуть цивільним шлюбом, у соціальному і матеріальному плані

частіше рівні, ніж живуть в офіційному. Гендерна рівність виразно стимулює цивільний шлюб.

Цивільний шлюб так само більше стимулюється підвищеним соціальним статусом і життєвим тонуом жінок.

Ще одна проблема цивільних шлюбів - характер і зміст батьківських ролей.

Небажання жінок оформляти шлюб пов'язано з ризиком мати дітей у сім'ї та обов'язками щодо їх виховання. Цивільний шлюб веде жінку під тиск вибору «сім'я чи кар'єра».

До цивільного шлюбу схильні чоловіки з великим професійним (соціальним) потенціалом, вони з більшою легкістю можуть собі дозволити цивільний шлюб. Чоловіки менше потребують зміцнення свого соціального статусу через сім'ю, у них більше можливостей підтвердити свій статус через роботу та інші форми соціальної активності. Автономність громадянської позиції чоловіків і жінок більше поважається в цивільному шлюбі. В офіційному шлюбі чоловік більше визначає громадянську позицію родини. У цивільному шлюбі у жінки більше можливостей для реалізації маскуліних рис.

У цілому жінка з цивільного шлюбу більш соціально розвинена, має незалежний від чоловіка статус. Незалежність соціального статусу жінки - скоріше причина, ніж наслідок цивільного шлюбу, проте згодом, цивільний шлюб

змушує її займати ще більш автономну позицію в суспільстві. Для різних жінок причина і наслідок можуть діяти по-різному. Однак обидва ці явища взаємно посилюються.

Для представників цивільного шлюбу характерна впевненість у свободі вибору форми шлюбу, яка виходить з внутрішньої позиції. При цьому в цивільному і в офіційному шлюбі на жінок покладається велика відповідальність за збереження і створення сім'ї.

Стан рівності у власній родині визначається саме формою шлюбу і зовсім не визначаються статтю і віком респондентів. Поріг чутливості до нерівності нижче саме у тих, хто живе в цивільному шлюбі. Те, що припустимо у відносинах подружжя, неприпустимо у відносинах партнерів, крім того, загострене переживання нерівності в цивільному шлюбі може бути наслідком нормативного дисонансу.

Жінка в цивільному шлюбі стикається з ситуацією протиріччя між прагненням до незалежності і прагненням до безпеки через підпорядкування. В умовах цивільних шлюбів чоловік частіше називається главою сім'ї. Це суперечить делегуванню відповідальності за збереження родини саме жінці і призводить до конфлікту розподілу влади і відповідальності в цивільній сім'ї.

У порівнянні з представниками офіційних шлюбів, представники цивільних значно вище цінують рівність витрачених на сім'ю сил.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Алешина Ю.Е. Полоролевая дифференциация как показатель межличностных отношений супругов [Текст] / Ю.Е. Алешина, И.Ю. Борисов // Вестник Моск. ун-та. Сер. 14. Психология. – 1989. – № 2. – С. 44-53.
2. Румянцева Т.В. Психологическое консультирование: диагностика отношений в паре. Учебное пособие [Текст] / Т.В. Румянцева. – СПб.: Речь, 2006. – 176 с.
3. Хрустальова М.С. Гендерні аспекти сімейних ролей [Текст] / М.С. Хрустальова // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики: збірник наукових праць. – Вип. 50. – Запоріжжя: Класичний приватний ун-т, 2011. – С. 403-411.

Стаття надійшла до редакції 21.07.2014

REFERENCES:

1. *Aleshyna Yu. E. Polorolevaia dyfferentsyatsiya kak pokazatel mezhlychnostnykh otnoshenyi supruhov (Sex role differentiation as an indicator of interpersonal relations of the spouses). Vestnyk Mosk. Un-ta. Ser. 14. Psykholohyia, 1989, no. 2, pp. 44-53.*
2. *Rumiantseva T. V. Psykholohycheskoe konsulytyrovanye: dyahnostyka otnoshenyi v pare. Uchebnoe posobyе (Psychological consultation: diagnostics relations in the pair. Textbook). SPb., 2006, 176 p.*
3. *Khrustalova M. S. Henderni aspekty simeinykh rolei (Gender aspects of family roles). Sotsialni tekhnolohii: aktualni problemy teorii ta praktyky: zbirnyk naukovykh prats, no. 50, 2011, pp. 403-411*

Хрустальова Марина Станіславівна – кандидат політичних наук, доцент
Запорізький національний технічний університет
Адреса: 69063, м.Запоріжжя, вул. Жуковського, 64
E-mail: khrum@rambler.ru

Khrustalova Marina Stanislavivna – PhD in political science, associate professor
Zaporozhye national technical university
Address: 64, Zhukovskoho Str., Zaporozhye, 69063
E-mail: khrum@rambler.ru